

Кожны, хто пачынаў з варшавякамі, кракавякамі, люблінцамі, пулаўцамі ці, беражы божа, беластаччанами спрэчку пра нацыянальную прыналежнасць Адама Міцкевіча, ведае, што правільныя аргументы пра абсурднасць панятка этнічнай ідэнтычнасці ў дваццаць першым стагоддзі – не галоўнае.

Галоўнае – не прапусціць момант і, прыгнуўшыся, даць нырца пад удар у сквіцу, правесці акуратную двоечку, уваліць з калена і бегчы, бегчы, бегчы. Ажно пакуль вам не давядзецца стагнаць «Jebać policję zero tolerancji», калі вас будуць вазіць тварам па падлозе камеры часовага ўтрымання.

Вось вам і прычына, з якой я выбраў для аповеда не падзеі з жыцця сусветна вядомага беларускага паэта дзевятнаццатага стагоддзя, аўтара паэм «Дзяды» і «Пан Тадэвуш», а лёс амаль забытага ў нашы дні паэта Цімура Хоміча.

Нездарма ж мудры беларускі народ склаў, а не такія мудрыя, затое з псеўданавуковымі тэмамі дысертацый, дацэнты Інстытута мовазнаўства запісалі за беларускім народам такія выслоўі, як «Хоміч – галава, а ты – срака конская» ці «Хоміч на Парнас ляціць, а ты – нах-й!». Зрэшты, вы і самі можаце знайсці прыказкі, прымаўкі, паказкі і мацэрныя вершыкі пра Хоміча ў слоўніках і зборніках навуковых канферэнцый. А калі ты чалавек таленавіты, Цімурам пацалаваны, то, можа, і сам штосьці такое напішаш, намазюкаеш. Але між намі, рыбаловамі-аматарамі, не веру я, што нешта выйдзе хоць у каго-небудзь з вас. Колькі ў часы Хоміча было паэтаў, а як хопішся, дык гэты графаман, той крывы, той кульгавы, гэты на фуршэце абасраўся, гэты – проста сабутэльнік выдаўца.

Дробныя таленты, хочаш у зубы даць – а няма каму. Не таленты нават, а так – трэба ж у часопісы штосьці ставіць. На часопіс грошы шведы далі, а бабкі ператварыліся ўжо ў футра, завушніцы і шэсць скрынь каніны, пяць з якіх выпілі. Разумець трэба: хоць у БРСМ уступі, а часопіс мусіць выйсці. Шведы не палюбяць за такое баляванне. То рэдактар схопіцца за гмэйл, а

там вершы, напрыклад, Сямёна С., або нават калі і Паўла П. ці, як пашчасціць, Міхала Х. І што? І ўсё, не Хоміч!

Тады ўстане рэдактар, пратрэ лоб сурвэткай, якой учора на банкеце стол мялі, закрэчка, падыдзе да акна, паглядзіць на заводскі комін, які ўсім і кожнаму нармальнаму чалавеку нагадвае мужчынскі полавы х-й, а гэтаму рэдактару – міжзорны карабель. Пакрэчка гэты рэдактар, пакрэчка дый пацягнецца па тэлефон. Што рабіць, трэба патэлефанаваць Хомічу, можа, не верш, дык хоць радок які, можа, хоць камэнтар пакіне, можа, хоць зойдзе на сайт у гэтым месяцы. Ці, можа, мама яго што ўзгадае з жыцця, ці там першае школьнае сачыненне захавалася недзе ў бабкі на лецішчы, бо яна ў Цімура ніякая не калгасніца, а самая сапраўдная доктарка навук была, штосьці там па марксізме-ленінізме.

І толькі памарыць пра гэта рэдактар, крыху паружавеюць ягоныя шчочкі, толькі расправіць ён плечы, каб скінуць з сябе цяжар рэдагавання беларускага літаратурнага часопіса, толькі на секунду забудзе ён пра ўсіх гэтых графаманаў і сабутэльнікаў, і вось-вось пачуе ён ужо голас Цімура, як тут як тут, як верадавец на вока, прыходзіць канец мараў, крах чаканняў.

Нельга больш патэлефониць Хомічу. Не з намі Цімур.

Дзе ж Хоміч? Дзе-дзе, хто ж яго ведае, дзе ён, той Хоміч, аднаму богу ведама. І мне, натуральна, і мне крышачку, бо ў сваім тэксце я і Вітаўт, і Міндоўг, і халера з каналізацыйнага калектара.

Згуляем з вамі ў гульнію. Я вам падказку дам. Крывіцкая Мекка. Туды яшчэ на закупы ездзяць, хто пры грашах. І вы ўжо адразу: «У Вільні Цімур, так?» А вось вы, як баба Клава з восьмай кватэры, – глухія і ў палітоне, стаіце, нічога не разумееце, у нямытае акно маёй прозы пазіраеце.

У Варшаве Цімур, у Варшаве. Думаеце, па карце паляка? І куды вы лезеце з такімі мазгамі? Ладна, пачну па парадку, з апісання месца падзей, хопіць вас дурнямі выстаўляць.

Быў травень. Вы ведаеце гэтае надвор'е на пачатку траўня, калі пупышкі на дрэвах покаюцца, паветра ўвечары цёплае, а лёгкі

вечер так смачна пахне, што можна памерці. І яшчэ можна гуляць з дзеўкай усю ноч, а яна табе не дасць, а ты яшчэ і не пакрыўдзішся — гэта значыць, табе пятнаццаць, а калі будзеш мужыком, а не анучай, назавеш яе шаболдай за такую крыўду, — вынікае, ужо нюхнуў жыцця, значыць ужо сямнаццаць ёсць.

Але калі вы ведаеце гэтае надвор’е, то наўрад ці вы з Беларусі, у нас я такога штосьці і не прыгадаю, у нас то цэлюлозны камбінат дае копаці, то трамвайнае дэпо гарыць, то гной па палях раскіданы. А то едзеш на ровары — ды колам у яму і пысай у гліну. От вам крыж, такое беларус можа адчуць толькі за мяжой, пажадана, на Лазурным Беразе, але нічога я пра той бераг не ведаю, шчыра скажу, не буду хлусіць, хоць і магу, бо я тут галоўны ў гэтым тэксце, але шось шкада мне вас, вам жа цукерачку пакажы, скажы «бульба» — вы і паверыце.

Быў травень, і было па абедзе. Гадзіны, можа, дзве. Можа, другая пятнаццаць. «Crossfire» чорнага колеру прыпаркаваўся каля «Жабкі». «Ого, — толькі і падумаў дзядок, што ішоў па моркву, — ні халеры ж сабе ў Хоміча машына — “Crossfire” дзве тысячы васямнаццатага года, мадэль “С”, у поўнай камплектацыі. Скуль у яго грошыкі на “Crossfire”? Да таго ж, кожны ведае, што Цімур — камуністы. Ім не палаген на такіх машынах ездзіць».

Устаў дзед, дзе стаяў, толькі рот разявіў. Думае: «Усё жыццё я адрабіў у камунгасе, рабіў, рабіў, аж х-й скрывіў, а на “Crossfire” не зарабіў». Кінуў дзед рэклімуўку вобзем, развярнуўся і пайшоў па вудку, але праз дзесяць метраў згадаў, што вудка ўсё адно ў «Жабцы», вярнуўся, падабраў рэклімуўку і зайшоў у краму.

А скуль у Варшаве камунгас і як гэты дзед мог у ім рабіць, калі бліжэйшы камунгас у Ваўкавыску, вы не даведаецеся — як той дзед не даведаўся, што ў «Crossfire» быў ніякі не Цімур Хоміч. Сядзеў там Пшэмак Мятліцкі і баба ягоная. Ну, як баба — жонка. Зрэшты, калі ў цябе «Crossfire», не так і важна, жонка там ці баба.

Пшэмак не спяшаўся выходзіць з машыны, бо куды табе спяшацца, калі ў цябе «Crossfire»? Хіба што коксу панюхаць. Хаця, калі быць з вамі да канца шчырым, то і Пшэмак, і баба ягоная

былі ўжо добра нанюханя. Нанюхаліся так, што яшчэ невядома, ад чаго іх больш перла: ад блакітнага неба над імі або ад белага парашку ў іх. Хаця, каму я хлушу, вядома ж, ад парашку. Пакажы мне чалавека, якога прэ ад блакітнага неба, і я табе клянуся: ён пад кайфам. Можа, нават пад грыбамі. Згадзіцеся, малаверагодна, што перад намі Андрэй Балконскі. Ён жа прыдуманы персанаж мастацкага твора.

Я бачу, вы ўжо зразумелі, што Пшэмак Мятліцкі сядзеў у машыне, тамсама сядзела і ягоная баба, якую мы маглі б для прастаты назваць Пшэмакавай, але ў нас фемінізм на дварэ і раўнапраўе на вячэру, то назавём яе Касяй. Таксама Мятліцкай. Хаця магла б быць і Мятліцкай-Дубавец (пазней зразумееце, пра што я і да чаго я, і мае маральныя прынцыпы таксама зразумееце, і творчы метады, і пра маму маю, можа, што скажаце – такі ўжо я чалавек, вечна на потым адкладваю).

Апроч таго, што Мятліцкіх напамілы бог перла, у іх была дылема. Яны рухаліся ў госці да Шымана, каб працягнуць на тэрасе яго кватэры літаратурна-мастацкі дыспут, але яны абсалютна забылі, што гэта за дылема.

Часам Пшэмакавай пачынала здавацца, што яна ўспомніла сутнасць дылемы, ды ледзь яна адкрывала рот, як разумела, што ўсё марна, дылема забытая, а банан не такі ўжо жоўты і не такі ўжо доўгі, – і Пшэмакава рот закрывала.

– Слухай, каханая! – нешта зразумеў сам Пшэмак. Казаў ён, натуральна, па-польску, бо быў палякам, а я вам для зручнасці перакладаю (раптам вы з Магілёва, а ў нас мусіць быць інклюзіўнае асяроддзе, з Гомеля ты, з Оршы – для цябе і з польскай перакладу, і з ангельскай). Але неістотна, важна што Пшэмак з любоўю паглядзеў на жонку і працягнуў фразу. Але вы ўжо мо і пачатак забылі, то я вам поўнасьцю падам. Сказаў ён так:

– Слухай, каханая! Ты ўжо закрой рот або ўжо не закрывай! Калі ласка!

Я разумею, спадарства, што ў вас узнікла заканамернае пытанне, а як у такім стане яны ехалі па Варшаве і ці не спыніла

іх паліцыя ці якая народная дружына. І вы ўжо зрабілі выснову, што занюхалі яны проста на паркінгу каля «Жабкі», але не, клянуся вам, спадарства, што столькі ўцягнуць у ноздры на паркінгу было немагчыма фізічна – не ў сэнсе, што Пшэмак і Кася не змаглі б, але выключна ў сэнсе фізічных абмежаванняў, накладзеных на саму рэальнасць праз тонкія касмалагічныя канстанты. Бо ў нос засмактала б і паркінг, і «Жабку», і сам «Crossfire». Да таго ж, каб вы ведалі, у Варшаве не бывае ні народных дружын, ні казачых раз'ездаў, а ў паліцыі ў той дзень быў страйк за права біць працоўных у пастарунках. Як так? Хто ж забраў такое права ў паліцыі? Чым ім цяпер заняцца ў вольны ад разгону мітынгаў час? Загадка гэта, не ведаю, як так выйшла.

Я і сам не паверыў бы, што ў такім стане Мятліцкія ехалі па сталіцы Польшчы, але тут ім у акенца пагрукалі. «Госпадзе! – я гэта кажу разам з вамі і за вас, спадарства, бо, можа, вам лягота. – Няўжо паліцыя! Але пра што аўтар думае, у іх жа забастоўка!» Але! Гэта была зусім не паліцыя. Гэта быў знаны ў мінулым беларускі паэт, а цяпер беларускі рэпер са сваім сябрам, таксама паэтам.

Яны церліся каля «Жабкі» ўжо дзесяць хвілін і ўсё чакалі, калі Мятліцкія вылезуць з машыны.

У Шымана пакуль не было нікога, апроч ягонага бультэр'ера, ягонай жонкі Таццяны і ягонай дачкі, якую мы можам назваць выпадковым імем – напрыклад, Зояй (у мяне так цешчу клічуць, хай ёй будзе прыемна, што адзіны светлы персанаж у кнізе названы ейным імем). «А як жа мама?» – пацікавіцеся вы. Заканамернае пытанне, але вы маю маму і так будзеце часта ўзгадваць, на халеру вам яшчэ і імя ейнае ведаць.

Пакрысе госці сабраліся і расселіся на тэрасе вакол вялікага стала з мармуровай сталёніцай, якая знізу была ўмацаваная жалезнай арматурай: гаспадар хоць і быў паляк, але мог бачыць наперад, праз алкагольныя выпарэнні ў канец п'янкі, якая праз свой дызайн, праз быццё ў сабе і часе была спраектаваная так, каб скончыцца танцамі на сталі.

Як бывае ў кампаніях, дзе ёсць палякі, героі перш-наперш вырашылі высветліць, хто ў таварыстве габрэй.

— Барыс, ты што, габрэй? — запытаў Віталь Рыжкоў, як толькі Барыс далучыўся да стала.

— Ніякі я не габрэй, — адказаў Барыс, які сапраўды не быў габрэем, але быў уладальнікам начнога клуба на ўзбярэжнай Віслы.

— Шыман, дык ты габрэй? — запытаў Віталь у гаспадара кватэры.

Выявілася, што і Шыман не габрэй, а паляк, дый усе астатнія спрэс беларусы. Як вы разумееце, Віталь быў за крок ад таго, каб атрымаць у твар.

— Не, Барыс, ты ўсё-ткі габрэй, — Віталь вырашыў пайсці all-in.

— Слухайце, а хто яго сюды паклікаў? — запытаў Шыман.

Паколькі Кася Мятліцкая, якая паклікала Віталя, у той момант спала і не магла ўзяць на сябе адказнасць, не раўнуючы Гітлер за стан беларускай ЖКГ, то Віталь вырашыў адкласці пытанне з габрэем на заўтра.

Вячоркі пайшлі па звычайным для такіх імпрэз сцэнары. Найперш мужчыны абмеркавалі справы:

— Барыс, зрабі мне канцэрт у сваім клубе, — папрасіў Віталь.

— Восем тысяч шэкеляў, — з ходу адказаў той.

Віталь уважліва паглядзеў на Барыса і неяк адразу яго запаважаў.

— Чатыры, — адказаў Віталь, які абсалютна не ўяўляў цяперашняга курсу шэкеля.

Барыс паглядзеў на Віталя таксама не без павагі, але прапанаваў для пачатку выпіць дзве бутэлькі віна. Чырвонага і такога густога, што само жыццё па ім рабілася поўным па макаўку, а не такім сухім і бессэнсоўным, быццам той фантан у яго берлінскім доме, помпа якога зламалася, калі ўсю ваду выдзьмула клятым нямецкім ветрам. А тады ўжо паслухаць Віталёвыя песні.

Так за келіхамі героі вялі прадушаныя тонкай іроніяй і адсылкамі да грэцкіх аўтараў размовы, якія могуць быць толькі

між блізкімі сябрамі ці людзьмі, што бачаць адно аднаго ўпершыню.

Напрыклад, жонка Барыса, brunетка гадоў сарака, загорнутая ў шоўкавую чорную сукенку з моднай калекцыі, распавядала Пшэмаку Мятліцкаму, чаму яны не бяруць у каманду ўкраінцаў і малдаван.

— Разумееш, калі я наймаю хахла, увесь клуб робіцца нібыта змазаны салам, яно сцякае з жырандоляў на столікі, у кілішкі і кубкі, плавае пад піўной пенай, ліецца са столікаў на падлогу, працякае паміж дошкамі, тахкае па пяску, збіраецца ў ручаіны, коціцца да Віслы. Ляжыць у прыбіральных на рукамыніках, ажно госці думваюць, што гэта мыла. Усе робяцца бліскучымі ад гэтага сала, на танцполе каго-небудзь абняць немагчыма, ахова не можа нікога скруціць, усе выслізгваюць. І раптам хочацца танчыць гапак, разумееш? Гапак! Як можна танчыць гапак, калі ў нас рэгі-бар? Які гапак, якое сала? Зусім іншая канцэпцыя, разумееш?

— А малдаван чаму не наймаеш? — са спачуваннем да Жонкі Барыса запытаў Пшэмак.

— Я іх ад украінцаў не адрозніваю, навошта мне гэтая рызыка?

— Рызыкаваць не варта, — Пшэмак цалкам падтрымліваў такі мудры рэкрутынг.

У гэты час Шыман трымаў бультэр'ера за заднія лапы за агароджай тэрасы, якая месцілася на восьмым паверсе. Від адсюль адкрываўся, нібыта раман Сянкевіча пра веліч польскага народа, — эпічны, з прысмакам фантастыкі. Відно было Цэнтр Каперніка, музей сучаснага мастацтва і нават кавалачак Віслы. Пад тэрасай гулялі людзі.

— Бачыш вунь таго? — запытаў Шыман у бультэр'ера. Бультэр'ер кіўнуў галавой.

— Гэтага ў белай кепцы ці таго рудаватага з дзеўкай? — удакладніў Шыман.

У адказ сабака зрабіў амаль што цыркавы нумар: выгнуўся ўсім целам і ўважліва паглядзеў гаспадару ў вочы, маўляў, гаспадару, я толькі сабака, скуль я ведаю, каго ты меў на ўвазе?

— Твая праўда, — Шыман на хвіліну задумаўся. — Добра, як думаеш, той у кепцы — славак? — бультэр’ер адмоўна пакруціў пысай. — А той лысаваты — славак? — сабака зноў не прызнаў славака. — Ну, а можа, дзяўчына з ім, у гэтай сукенцы ў гарохі, можа, яна славачка? Прыгледзься, можа, гэта не гарохі, можа, гэта гербочкі Браціславы?

Сабака нейкі час прыглядаўся, але пасля яшчэ раз адмоўна пакруціў галавой. Шыман выцягнуў сабаку з-за агароджы і паставіў на паркет.

— Дзіўлюся я табе: другі тыдзень ніводнага славака.

Сабака вінавата віхляў хвостом і лашчыўся аб калені Шымана, быццам напраўду шкадаваў пра свой сапсаваны нос.

— Добра, праз гадзінку яшчэ славакаў пашукаем. А карміць сёння я цябе ўжо не буду, ты і так раз’еўся, ледзьве трымаю.

Шыман вярнуўся за стол і задумаўся. У жыцці было ўсяго дзве радасці: прадаць беларускаму калгасу трактар і калі сабака пазнае ў мінаку славака. З трактарамі ішло добра, а вось са славакамі — горш, нібыта чорная паласа пачалася. Шыман нават разважаў, ці не звадзіць сабаку да ветэрынара — праверыць зрок.

— Зноў ты славакаў шукаў? — запытала Таццяна, жонка Шымана. — Сабака кульгае.

Таццяна была асляпляльнай рудой прыгажуняй. Такой бліскучай, што Ліза Лянкевіч, беларуская мастачка, якая, як кожны беларускі мастак, што можа намаляваць каня або яшчэ лепш — упэўнена патлумачыць, што раздрукоўка допіса з фэйсбука — гэта і ёсць конь, — жыла ў Варшаве і ў гэты момант таксама была на тэрасе, балюча ўдарыла Пшэмака мыском чаравіка па назе. Гэта каб Мятлік не прапусціў яе аповед, бо Касі, якая ўтрымала б галаву мужа адвернутаю ад грудзей Таццяны, усё яшчэ не было за сталом.

— Таня, каханая, — сказаў Шыман. — Ты ж ведаеш, нешта ўжо два тыдні ніводнага славака.

— Пашкадуй сабаку, — Таццяна села пры сталe і агледзелася.

— Нас з вамі не прадставілі, здаецца, — звярнулася яна да маладога чалавека гадоў трыццаці.

— А гэты дзядзька, — сказаў Пшэмак, — гэта капітан Капейкін, вельмі вядомы ў Беларусі агент КДБ. Яго ў гэтым сезоне рэкамэндуюць да кожнага дома, ва ўсіх пабываў. Мы яго называем проста Чорны. Ён мне як брат.

— І што, Чорны, вы напраўду агент КДБ? — зацікаўлена спытала Таццяна.

— Так, — адказаў капітан Капейкін. — Напраўду.

Было бачна, што шпіён крыху сумеўся ад прыгажосці Таццяны і ад гэтых цёплых слоў Пшэмака. Шчыра кажучы, Чорны паўгода сядзеў у Варшаве і далей за тры-чатыры салоны пакуль не трапіў. Але знаёмства з Шыманам і Таццянай мусіла адкрыць яму мноства дзвярэй — ва ўсе знаныя дамы, за глухія дзверы мастацкіх залаў, у падвалы з оргіямі, на гарышчы з падвешваннямі на нацыянальных сцягах, у пісьменніцкія майстэрні з няскончанымі раманамі пра Радзіму і, чым чорт не жартуе, можа быць, яго звядуць і з кімсьці з кансерваторыі, кімсьці, хто піша гімн па замове ўрада БНР у выгнанні.

Таму ад сённяшняга вечара залежала вельмі шмат — ці ўдасца яму зрабіць добрае ўражанне? Ці скажуць гэтыя людзі, што ён насамрэч заяб-сты агент КДБ, ці рэкамэндуюць яго, ці прадставяць патрэбным людзям? Ці хаця б запросаць наступным разам? Чорны нават хацеў адказаць Віталю, што ён і ёсць габрэем у гэтай кампаніі, адно каб паказаць наколькі ён самаіранічны, маўляў, не думайце, што мы, кадэбэшнікі, на пафасе — зусім не, мы ўмеем пасмяяцца. Але ад самага пачатку ён казаў, што беларус, і таму падкрэслена размаўляў толькі па-руску, гэта мінчукі з дзедам-габрэем выдурняюцца або берасцейскія хлопцы могуць пагаманіць па-беларуску, маўляў, беларусы мы, беларусы, а ніякія не хахлы, ці яшчэ там можа гарадзенец штосьці матчынай мовай сказаць, а такому простаму хлопцу з-пад Ліды не трэба нікому даводзіць, што ён беларус, ён можа і па-расейску размаўляць усё жыццё.

— Вы, Капейкін, напраўду, капітан? А можа, вы, як Джэймс Бонд, — палкоўнік? — запытала Ліза Лянкевіч, якую таксама зацікавіў кадэбэшнік.

— Мушу прызнацца, — сарамліва пачаў Капейкін, — што мой лёс цяпер цалкам у вашых ласкавых руках, шаноўная пані і шаноўныя ўсе тут прысутныя, варшавяне і госці сталіцы.

— Ды што вы кажаце, капітане? — манерна сказала Ліза і прыклала далонь да твару.

— Не смейцеся з простага капітана беларускага КДБ. Каб вы ведалі, чаго мне каштавала трапіць у дом Шымана і Таццяны!

— Але, Чорны! Ты заяб-сты агент! Я бачыў справаздачы Капейкіна маёру! — улез Пшэмак. — О, сябры! Паверце, адны гэтыя справаздачы зробіць славу вашаму дому! Ён дакладна запіша ўсё, што вы казалі, і яшчэ ад сябе дадасць, чаго не казалі. Гэты чалавек — хадзячая пастка, вельмі небяспечны. Ён мне абяцаў, што, як толькі я прыеду ў Беларусь, мяне адразу арыштуюць і адправяць у «амерыканку». Адаб'юць ныркі і адправяць назад у Польшчу лекавацца, забараніўшы ўезд самае малое на восем гадоў! І гэта пры тым, што ён пра мяне нічога дрэннага не ведае. Вось які гэты чалавек! Скала, а не чалавек!

Пасля палкай прамовы Пшэмака капітан Капейкін увесь пачырванеў, як быў — ад кончыка носа да грудзей Таццяны, на якія не-не ды пазіраў.

— Што мы можам зрабіць для такога прыемнага маладога чалавека? — запытала гаспадыня дому.

— Але дазвольце мне расказаць маю гісторыю ад пачатку да самага канца, а тады ўжо вырашайце, ці варты я вашага сяброўства і вашай дапамогі. Абяцаю, што буду такім шчырым, якім толькі дазволіць мне прысяга, якую я склаў, паступіўшы на службу ў КДБ.

— То-бок будзеце хлусіць ад пачатку да канца? — запытала Агата Кокс, што была порназоркай з Беларусі і праз гэта вылучалася вытрымкай, якой мог бы пазайздросціць генерал Карбышаў, таму дагэтуль удзелу ў гутарцы не брала. Уласна, праз гэтую якасць яе і любілі запрашаць у гэты дом.

— Рацыя, пані, абсалютна так.

— Што я казаў? Што я казаў? — Пшэмак аж свяціўся. — Гэта золата, а не агент, за хвіліну абвядзе вас вакол сабачай будкі і

скажа, што гэта былі Łazienki Królewskie.

— Пачынайце ўжо, васпане! — горача папрасіла Таццяна.

Усе прысутныя заківалі галовамі, маўляў, так-так, капітане, не какетнічайце, не прымушайце вас угаворваць, мы ж бачым, што вам і самому хочацца падзяліцца гісторыяй вашага жыцця.

І ён пачаў.

РАПАРТ КАПІТАНА КАПЕЙКІНА

Вы ўсе маладыя бліскучыя людзі, карэнныя мінчане і мінчанкі, жыхары Серабранкі, да бабулі ў вёску толькі на выходныя. А я нарадзіўся ў сям’і селяніна і сабакі. Так мой бацька называў маці.

Першыя восем гадоў жыцця я помню дрэнна — быць можа, праз тое, што мама паіла мяне самагонам, каб я крапчэй спаў, а можа, проста не помню, і чорт бы з ім, што там і ўзгадваць.

Тое, што помню далей, лепш і не пераказваць. Кожны лічыў за свой абавязак даць мне ў плечы, пад сраку і па лбе. Плюнуць у твар, насцаць у кеды — заўсёды калі ласка і дзяньдобры. Страшныя гэта былі гады. Бывалі такія дні, што не мог на лаву сесці, так балеў мой збіты азадак, прашу прабачэння ў паненак.

Але ўсё змянілася навывпрасткі, адным махам і дазвання ў пятым класе. Святкавалі дваццаць трэцяга лютага. Дзень Савецкай арміі і Ваеннамарскога флоту. І быў у нас конкурс «А ну-ка, хлопчыкі». І неяк так атрымалася, што на сцэну выклікалі мяне і, як цяпер помню, Надзю Петухову. Далі той Надзі бульбіну і нож і мне далі бульбіну і нож. І гэта быў не нажавы бой. Усяго толькі трэба было гэтую бульбіну абабраць і каб луска мая была даўжэйшая, чым у Надзі Петуховай.

Здавалася б, проста ўсё, але я бульбу ніколі ў жыцці не абіраў.

Тут і Віталь Рыжкоў, і Андрэй Адамовіч, і Ліза Лянкевіч, і Агата Кокс, і Барыс, і яго жонка, і яшчэ шэсць беларусаў пачалі гучна смяяцца і выказвацца ў тым духу, што гэта вельмі заяб-сты агент КДБ і гісторыя яго выдуманая ад пачатку да канца. Калі ўсе сціхлі, Капейкін працягнуў.

Так, бо бацькі мае лічылі гэта за балаўство і варылі бульбу проста так, не абіраючы. Бачыце, панове, а вам бы толькі пакпіць з беднага капітана КДБ. Стаю я з гэтым нажом, слухаю правілы і жарцікі, а ў скронях маіх тахае кроў. Думаю, як яе абіраць, гэтую бульбу? Ніколі такога не было і вось — давай-давай, хутчэй-хутчэй і даўжэй-даўжэй.

Выдыхнуў я, а вядоўца і кажа: «Тры-чатыры, жопу шырэ, паехалі!» Я гляджу, Надзька абіраць пачала, і я пакрысе, раблю, як яна робіць, пальцы ўспатнелі, чорныя ад бульбы зрабіліся, трасуцца, рыхтык апазіцыянеры на мітыngu.

Я ўжо думаў, усё, зноў мяне абыдуць, яна ж выдатніца, гонар класа, а я хто? Я Пашка Капейкін, што з мяне ўзяць па-за дурасцю? І тая суседская.

І вось прагучаў трывожны сігнал. Скончыўся ваш час — прад'яўляйце луску. Вось прыклалі іх адну да адной. І што вы думаеце? Мая была даўжэйшая, хай усяго на паўсантыметра, але даўжэйшая!

Пачырванела ў мяне ўваччу. У той самы момант, пры дошцы, у класе, дзе я атрымліваў толькі двойкі (і тое калі пашчасціць), у той самы момант я зразумеў, што я не такі, як усе, што мне наканаваны незвычайны лёс, што сам бог кажа мне ў гэтае імгненне: «Глядзі, Пашка Капейкін, падаю табе знак. Не памыліся».

Два дні думаў, што цяпер з гэтым рабіць. Зразумеў нарэшце, што трэба заснаваць панк-рок-гурт і даць яму дзіўную назву кшталту «Жопу шырэ». І зафундаваў.

Для пачатку я скраў гітару ў клубе. І так далей гладка пайшло-паехала маё мастацкае жыццё, што нібыта з горкі ледзяной на срацы. Праз чатыры гады мы зайгралі перад дыскатэкаю ў вяс-

ковым клубе, а яшчэ праз паўгода распаліся ў выніку фатальнай несумяшчальнасці нашых поглядаў на прыроду панк-року.

Тады я задумаўся: а што цяпер рабіць? Які гэта знак? Што значыць распад нашага гурта? Думаць доўга не выпадала: вырашыў я паступаць на журфак. Напісаў дзве зацёмкі ў раённую газету, вывучыў тры правілы і паехаў у сталіцу нашай Радзімы, горад-герой Мінск.

Там мне адразу далі інтэрнат і прыпісалі да трыццаць трэцяй студэнцкай паліклінікі. Вельмі мне спадабалася і ў інтэрнаце, і ў паліклініцы. А неўрапатолаг нават дала мне накіраванне ў Навінкі, там усе былі да мяне добрымі і нават выдалі мне паперку па форме 7Б.

Доўга ці коратка вучыўся я на тым журфаку, цяпер сказаць вам не магу, але ў мяне там былі два любімыя прадметы: «Ідэалогія беларускай дзяржавы» і «Фотасправа». На фотасправе мы замыкаліся ў цёмным пакоі і распушчалі едкія парашкі ў цёплай вадзе, апускалі ў той раствор паперкі, і на тых паперках з'яўляліся дзіўныя малюнкi — калі дом, калі дрэва, а калі-нікалі і птушка з прыгожым хвостом. На ідэалогіі нам распавядалі, што Беларусь — наш агульны дом і ў ім заўсёды для кожнага знойдзеца справа.

Праз пяць гадоў справа для мяне сапраўды знайшлася: мяне адправілі ахоўваць мяжу з Латвіяй. Там мне далі аўтамат, бінокль і восем нарадаў па-за чаргой. Але не магу сказаць нічога дрэннага пра камандзіраў, усе яны былі як адзін вялікія патрыёты і алкаголікі, таму ўначы пераносілі ў Латвію гарэлку і цыгарэты. Мне даручылі самае цяжкае: пераплываць раку, не замачыўшы тытуню. І так у мяне гэта добра выходзіла, што мяне прызначылі сяржантам і далі два тыдні адпачынку.

Калі я вярнуўся, усіх афіцэраў адправілі пад следства за выкрытыя факты кантрабанды. А да мяне падышоў палкоўнік у невядомай форме.

- Ці не хочаш ты паслужыць Радзіме, шчыглік?
- Служу Беларусі! — што моцы закрычаў я.

Праз некалькі тыдняў мяне перавялі ў спецшколу агентаў КДБ. Там мяне навучылі страляць з пісталета Макарава і вызначаць агентаў НАТО па форме носа. Як скончыў я тую школу, то мне прысвоілі званне лейтэнанта Камітэта дзяржаўнай бяспекі і персанальнага апазіцыянера.

Хадзіў я за тым апазіцыянерам, хадзіў, слухаў яго тэлефонныя размовы, чытаў яго пошту на mail.ru і ліставанне ў «Аднакласніках». І, скажу я вам, спадарства, вельмі цікавым жыццём жыў гэты апазіцыянер. Ён працаваў прарабам у будаўнічай канторы і прызначаў дзяўчатам сустрэчы па ціндары – маўляў, дапаможа ім з рамонтам на кухні. Мне б яго спрыт! Я нават падумаў, ці не кінучь мне КДБ і ці не зрабіцца брыгадзірам муляроў, бо вельмі ж дзяўчаты любяць, калі ім ремонт на кухні робяць. А самы, я вам скажу, цымус – гэта падарыць ёй выцяжку. Слухаў я яго сустрэчы з дзяўчатамі праз выключаны тэлефон, слухаў-слухаў, як раптам выклікае мяне сам кіраўнік пятага аддзела генерал-маёр з засакрэчаным прозвішчам.

– Ты, – пытае ён мяне, – лейтэнант Капейкін?

– Так! – адказваю. – Я.

– Я прачытаў твае справаздачы, Капейкін, – і глядзіць на мяне так цяжка. – Давай разам іх прачытаем, Капейкін.

І пачынае чытаць: «О, так, Віталь! Вось тут пацалуй! Так! Так, Віталю! Увайдзі ўжо ў мяне, Віталю! Глыбей! Госпадзе! Давай перавернемся!»

– І так тры тысячы старонак, Капейкін!

– Мне маёр Папяровы, – адказваю, – даў строгі загад, занатоўваць усё самае цікавае з жыцця майго персанальнага апазіцыянера, не пісаць жа мне, як ён раствор на будаўніцтве замешвае.

– Я разумею, Капейкін, ты трапіў у складаную жыццёвую сітуацыю. Я паперкі твае прачытаў, асабліва вась цікавая з Рэспубліканскага псіха-неўралагічнага дыспансэра, дзе ты праходзіў стацыянарнае лячэнне.

Кажа ён гэта, кажа, а ў мяне ажно мароз па скуры: няўжо я дзесьці штосьці не тое зрабіў, падвёў кіраўніцтва? Можа, апазіцыянер мой раствор рабіў па даведніку з бэнээфа або дзеўкі гэтыя сувязныя з-за мяжы. Нічога не магу ўцяміць.

— Ведаеш што, Капейкін, мы з кіраўніцтвам параіліся і вырашылі даць табе ўнікальную магчымасць паслужыць Радзіме.

Сказаў гэта генэрал і пачаў выкладваць на стол тоўстыя-тоўстыя тэчкі. Я толькі і думаю сабе: «Ого, з кім гэта генерал-маёр з засакрэчаным прозвішчам мог абмяркоўваць мой лёс, лёс простага лейтэнанта Капейкіна?» А генерал усё дастае і дастае гэтыя тэчкі. І вось ужо ўвесь стол імі завалены.

— Гэта, — кажа тады кіраўнік пятага ўпраўлення, — твая новая справа, Капейкін.

У мяне аж вочы засвяціліся: во гэта справа дык справа. На пяцьдзясят тэчак.

— Але гэта яшчэ не ўсё, — сказаў генерал. — За мной.

Мы пайшлі да ліфта і спусціліся ў сутарэнні, прайшлі праз чатыры пасты аховы і двух кулямётчыкаў, апошнія дзверы ахоўваў асабісты шалёны сабака генерала. Гаспадару сабака аблізаў боты, а на мяне паглядзеў строга: як што якое — клац — і развітаюся я са сваёю мужнасцю.

Генерал адчыніў сталёвыя дзверы і завёў мяне ў падземную анфіладу, само існаванне якой Камітэт дзяржаўнай бяспекі Рэспублікі Беларусь ніяк не каментуе.

Усё было спрэс завалена тэчкамі. Іх былі сотні тысяч.

— Але, таварыш генерал-маёр, я гэта ніколі не змагу нават прачытаць.

— На шчасце, Капейкін, — кажа генерал, а сам мяне з анфілады выводзіць і дзверы зачыняе. — КДБ не страціў яшчэ рэшткі прафэсіяналізму, ніхто не дасць табе такі ўзровень допуску да сакрэтных матэрыялаў, каб ты мог з гэтай справай азнаёміцца. Я сам тут не да ўсяго маю допуск. Але для разведчыка найгоршае — гэта быць дэзінфармаваным, то цяпер ты ведаеш веліч справы, над якой будзеш працаваць.

— Мне забраць тэчкі з вашага кабінета?

— Ты што, Капейкін! Да іх ты таксама не маеш допуску, я ўжо і так пайшоў на службовы праступак, калі паказаў іх табе.

— З чаго мне тады пачаць?

— Правільнае пытанне, Капейкін! Па-першае, ты будзеш весці справу, — ён нахіліўся да мяне і сказаў вельмі ціха ў самае вуха.

— Цімура Хоміча. Па-другое, зайдзі ў аддзел кадраў, мы табе званне капітана прысвоілі, атрымаеш там забеспячэнне і цывільную вопратку. Камандзіруем цябе ў Варшаву. Згодна з апошнімі сакрэтнымі дадзенымі, герой тваёй справы менавіта там.

На гэтым рапарт капітана Капейкіна быў скончаны і ён звярнуўся да гасцей дома Шымана і Таццяны:

— Вось і ўся мая гісторыя, спадарства. Што было далей, вам вядома. Дык вось, ці дапаможаце вы мне знайсці Цімура Хоміча? Увесь мой лёс цяпер у вашых руках.

Усе вельмі ажывіліся і пачалі перабіраць розныя варыянты, дзе можна было б знайсці таго Цімура і хто яго бачыў апошнім. Але хутка высветлілася, што ніхто нічога канкрэтнага сказаць не можа. Так, надоечы чуў пра Цімура, нібыта ён аформіў крэдыт, каб набыць духоўку, але дзе аформіў, у якой краме, праз які банк, на якую мадэль і скульп гэта вядома — ніхто паведаміць не мог.

— У нас жа сабралася сапраўдная беларуская багема, няўжо, спадарства вы не дасце рады і не дапаможаце беднаму капітану Капейкіну адшукаць Цімура Хоміча? — запытала Таццяна.

Усе дружна заківалі галовамі, асабліва гарачыя прапанавалі за гэта тут жа выпіць і выпілі, пасля выпілі яшчэ па адной. І Шыман сказаў, што спадары беларусы проста абавязаны дапамагчы агенту КДБ знайсці Цімура Хоміча і што цяпер яны будуць па чарзе хадзіць у госці да кожнага з прысутных, а той будзе прыводзіць сваіх знаёмых — і так яны пакрысе апытаюць мільён беларусаў, якія цяпер жывуць у Варшаве.

Першымі вырашылі адведаць Пшэмака і Касю, бо Кася ўсё яшчэ спала, а Пшэмак быў толькі «за». На гэтым п'янку вырашана было

працягваць, а капітан Капейкін сядзеў рэшту вечара моўчкі і толькі ціха пасміхаўся сабе ў вусы, якіх не насіў.

На гэтым месцы вы можаце запытаць, а скуль столькі беларусаў у Варшаве? У нас жа на мяжы танкі ходзяць хмура, а візы выдаюць у польскім кансулаце, які яшчэ горшы за гэных памежнікаў.

Але Булгакаў пісаў, што кватэрнае пытанне масквічоў сапсавала, а беларусаў не тое каб палепшыла, але пераявіла не раўнуючы госпада нашага Суса Хрыста, перажагнаемся, брацця.

Але, але не проста так узгадаў я кватэрнае пытанне, а дакладней пытанне старшыняў жыллёвых таварыстваў. Што ён вярзе, якія жыллёвыя таварыствы? А такія таварыствы, у каторых захоўваюцца дамавыя кнігі. А ў тых кнігах што? Правільна, у тых кнігах пазначаецца нацыянальнасць жыхароў дома.

Напрыклад, быў Даніла з-пад Смургоняў. Зайшоў той Даніла да старшыні жыллёвага таварыства, нага ж нагу падпірае, рука руку абдымае. «Дык ты, Даніла, аказваецца, меў дзеда, а той дзед, бач ты, сінім па жоўтай паперы — паляк як ён ёсць». Ну, як паляк? Пакуль яшчэ не паляк, але вось ужо крываваыя натаўскія еўры ў кішэні старшыні — і быў Даніла Каспяровіч беларус да болю ў мазалях, гандляр коньмі, а стаў, як быў, Януш Корчак — вялікі польскі педагог, гуманіст, асветнік. Але ж Януш Корчак быў габрэем? І Даніла цяпер габрэй, выходзіць? Гэта вы ўжо хапілі цераз край зямлі, праз вяршыню Эльбруса і выйшлі на Галанскія высоты, бачыце вы ўжо даліну Эўфрата і падступных арабаў, ужо мроіцца вам шасцідзённая вайна і вайна суднага дня, і ўжо крычыце вы ў сэрцах сваіх: «Вядзі нас да перамогі, Мошэ Даян, леў ты пустыні. Спявай нам баявыя песні, Голда Мэер, каб цябе феміністкі на руках насілі ды песцілі!»

Не, у амбасадзе дзяржавы Ізраіль з такой паперкай паглядзяць на вас сувора і пагоняць у плечы, як тых арабаў з адвечных іх арабскіх зямель. Не спяваць вам песень пра перамогу габрэйскай зброі над усімі іншымі зброямі. Але нічога, у палякаў прасцей усё. Выпіску ім прынёс, што дзед твой быў Ян Амос Каменскі,